

FILMEN OM KNUT HAMSUN

Få svar på den politiske gåten

– En ekte og vakker film som holder frem privatmennesket og i liten grad gir politisk svar på gåten Hamsun. Slik tolker Aftenpostens panel den nye Hamsun-filmen.

KAJA KORSVOLD

I dag har Jan Troells «Hamsun» verdenspremiere i Oslo. Aftenposten har sett filmen sammen med forfatteren Bjørn Bjørnsen, programsekretær Haagen Ringnes og filmskaperen Karoline Frogner. Filmen begynner i 1935 og følger vår store dikter som er erklært nazist gjennom tiden før krigen, under krigen og rettsoppgjøret etterpå, til Hamsun mot slutten av sitt liv er tilbake på sitt Nørholm ved Grimstad igjen.

RINGNES: – En langt på vei ekte og gripende film. Vi følger den aldrende Hamsun og får ikke noe tilbakeblikk som kan gi svar på hvorfor han ble nazist. Det er en begrensning. Men det tjener filmen. Jeg opplever filmen som monumental og vakker.

BJØRNSEN: – Noen vil nok la seg provosere av at man i den grad kan «privatisere» en kjent og omstridt person på den måten. Jeg tror jeg vil være enig med de kritikerne som sier at filmen kunne gitt et større innblikk i ham som politisk frontfigur.

RINGNES: – Jeg synes ikke filmen legger skjul på Hamsuns overbeviste nazisme. Ta bare det at Hamsun skrev Hitlers nekrolog, et klart bevis på at han ikke var opportunist. Kapitulasjonen var et faktum. Han kunne sluppet lettere unna hvis han ikke hadde skrevet den nekrologen. Marie Hamsun advarer ham også mot å gjøre det i filmen. Men Hamsun var konsekvent og sta.

BJØRNSEN: – Den som virkelig blir hengt ut i filmen er psykiateren som sto for den mentale utredningen av Hamsun etter krigen, Gabriel Langfeldt.

EKTE OG GRIPENDE: Det mener programsekretær Haagen Ringnes, filmskaperen Karoline Frogner og forfatteren Bjørn Bjørnsen om Hamsun-filmen.

Foto: ROLF M AAGAARD

Dette mener en del av de andre avisene:

Dagbladet

«De lar Hamsun tale sin sak alene. Det blottlegger tragedien, gjør den renere, så å si... For det meste dirrer det av riskabelt liv her. Knut og Marie kunne knapt vært bedre rollebesatt... «Hamsun» er en stor begivenhet. Så får vi se hvem som går i skyttergravene denne gang - om noen.»

Thor Ellingsen

VG

«De to aller største grunnene for å se filmen «Hamsun» heter Max von Sydow og Ghita Nørby. I rollene som Knut og Marie Hamsun står de som et talentglutrende sentrum i et nesten strindbergske ekteskapsdrama. Noe nyansert bilde av mannen og hans politiske valg gir filmen imidlertid ikke. (Terminnkast: 5)»

Astrid Sletbakk

Arbeiderbladet

«Jan Troells og Per Olov Enquists «Hamsun» er, dessverre, et formløst, uttværet, helt konvensjonelt «dokudrama». Max von Sydows storartede spill i tittelrollen kan ikke endre ved dette triste faktum... von Sydows spill har det filmen som kunstnerisk helhet mangler: Visjon, konsentrasjon, skarpt fokusert uttrykk.»

Harald Kolstad

Aftenposten

«Men underveis er endel av saitet blitt borte. Filmskaperne blir mer forsiktige og fulle av respekt enn godt er. Det har vært vanskelig å fin-

109925

RINGNES: - Det har å gjøre med at han karikeres av skuespilleren. Han fremstilles vel litt for skurkaktig.

FROGNER: - Jeg synes ikke det er så dumt å fremstille ham slik. I forhold til hva Hamsun selv mente om Langfeldt og den psykiatriske utredningen stemmer det helt. Og i forhold til Hamsuns menneskesyn, stemmer det. Det er de sidene ved Hamsun vi ikke liker. Jeg synes det er interessant at de problemstillingene kom opp.

RINGNES: - Langfeldt ble jo også dømt nord og ned etter krigen, særlig av Sigurd Hoel og Simen Skjønberg i Dagbladet.

BJØRNSEN: - Dommen over Langfeldt ble vel også en evaluering av sjelvitenskapen. Fag-arrogansen er dekkende for mange av hans kategori. Det pussige er at både Langfeldt og Hamsun så på folk ovenfra og ned. Jeg synes ellers at Hamsuns arroganse kom lite frem i filmen. Hamsun var en kjempe-egoist - som de fleste forfattere.

RINGNES: - Jeg synes det er interessant at filmen viser famliliv og mennesket Hamsun. Forholdet mellom Hamsun og den følsomme, alkoholisererte datteren Ellinor er nytt for meg, og også den nokså strindbergske stemningen i hjemmet.

FROGNER: - Ja, det er en stor styrke ved filmen. Det jeg savner er kanskje hans rolle før krigen, og i og for seg Aftenpostens rolle også. Hamsuns stygge angrep på nobelpris-vinneren og antinazisten Carl von Ossietzky som ble dømt av Hitler for landsforræderi, ble for eksempel ikke nevnt.

BJØRNSEN: - Jeg synes filmen får fint frem hvor ensom Hamsun egentlig var. Hvor lite dyp kontakt han hadde med andre mennesker. Egentlig hadde han mangelfullt utviklede sjelsevner ikke i seg selv, men i forholdet til andre mennesker.

AFTENPOSTEN: - Sjenerer det at Knut Hamsun snakker svensk og Marie snakker dansk, mens deres barn snakker norsk?

BJØRNSEN: - Nei, skuespillerne spiller som guder. Det er påfallende at hele galleriet av skuespillere gjør en så jevnt god innsats.

RINGNES: - Ungdommen vil muligens tro at Hamsun virkelig var svensk, men det får de heller gjøre. Jeg synes Max von Sydow og Ghita Nørby spilte glimrende.

AFTENPOSTEN: - Tror dere at filmen gir et riktig bilde av Marie Hamsun?

RINGNES: - Bildet av Marie Hamsun er mye mer nyansert i filmen enn i Thorkild Hansens bok. Der blir Hamsun fremstilt som en martyr og Marie får mye av skylden. Jeg tror denne filmen gir et riktigere bilde.

FROGNER: - Bildet av Marie Hamsun som nazist er kanskje også noe snilt. Hennes virke i skolestyret i Grimstad kunne for eksempel vært tatt opp. Samtidig er det et godt menneskeportrett. Scenen der sønnen verver seg til østfronten gir et fint bilde av henne.

AFTENPOSTEN: - Er behandlingen av prosessen mot Hamsun og landsvikoppjøret omfattende nok i filmen?

KNUT HAMSUN (1859 - 1952)

Født i Lom i Gudbrandsdalen og oppvokst på Hamarøy i Nordland. Fikk Nobelprisen i litteratur for «Markens Grøde» i 1920. Ellers omfattende produksjon fra gjennombruddsromanen «Sult» i 1890. Har blant annet skrevet «Victoria», «Det vilde kor», «Benoni og Rosa», «Landstrykere» og «August». I 1949 kom «Paa gjengrodede stier», om rettsoppjøret.

MARIE HAMSUN (1881 - 1969)

Født i Elverum under navnet Anne Marie Andersen. Utdannet som lærer, deretter skuespiller. Giftet seg i 1909 med Knut Hamsun. De fikk fire barn. Fra 1922 ga hun ut flere bøker, dikt og barnefortellinger. Skrev selvbiografiene «Regnbuen» og «Undergullregnen».

RINGNES: - Det som sies om dette virker riktig. Og det er fine glimt fra rettssalen i filmen. En ting som nok er feil er at det gis inntrykk av at Gyldendals Harald Griegs opphold på Grini hadde noe med Hamsun å gjøre. Det var mer på grunn av hans virksomhet i styret på Nationaltheatret at Grieg havnet på Grini.

BJØRNSEN: - Det er også feil når Quisling snakker tysk i filmen. Han kunne faktisk ikke tysk, noe som var en heller pinlig sak for ham.

BJØRNSEN: - Jeg synes filmen er høyst aktuell fordi vi lever i en tid hvor vi tolker virkeligheten. Vi sitter i utkanten og vil ikke se. Egentlig er vi små «hamsun-er» alle sammen. Jeg mener filmen handler om «den vilde uvitenhet». Hamsun sa «jeg har ikke drept et eneste menneske». Spørsmålet er, hva er det største forræderiet, det man gjør eller det man tenker.

Se også anmeldelse side 16

Fakta

Hamsun og nazismen:

- I 1936 tok Hamsun klart avstand fra at pasifisten og Hitler-motstanderen Carl von Ossietzky skulle få Nobels fredspris.
- Etter okkupasjonen, den 18. april, skriver Hamsun et opprop der han ber det norske folk «ta til vettet» og forstå at «Tyskland forsvare oss mot nye engelske overfall».
- Marie Hamsun jobbet aktivt for nazistene, blant annet med opplesningsturnéer i Tyskland.
- Hamsun møtte Hitler personlig. Under dette møtet klaget han forøvrig over Terboven og den tyske forvaltning i Norge.
- Etter krigen satt Hamsun i husarrest på gamle hjemmet i Landvik. Han ble underlagt en langvarig undersøkelse på Universitetets psykiatriske klinikk i Oslo, og konklusjonen ble «varig svekkede sjelsevner».
- Straffesak i 1947 hvor han ble idømt en bot på 325 000 kroner og inndragning av formuen.

neskene og det faktum at de faktisk støttet et regime som drepte.»

Per Haddal

Bergens Tidende

«Den måtte komme, spillefilm om Knut Hamsuns dramatiske, siste livsfase, basert på Thorkild Hansens snart 18 år gamle dokumentar-bok. De indre konflikter og den ytre krigstilstand, en verdensberømt dikter og hans havarerte familie, kjærlighet og svik. Det er slikt stoff filmer lages av.»

Jan H. Landro

Aldrebeavisen

«Den drevne regissør Troell samler grepet mesterlig om det mangfoldige Hamsunstoffets mange fallgruver. Filmene unngår disse, og kan virke mer diplomatisk enn spennende. Hverken innholdsmessig eller i form finnes noe sensasjonspreg eller provokasjonslyst.»

Martin Nordvik